บทนำ

สังยุตตนิกาย เป็นชื่อนิกายหนึ่งของพระสุตตันตปิฎก และนับเป็นนิกายที่ ๓ ในจำนวน ๕ นิกาย คือ (๑) ทีฆนิกาย (๒) มัชฌิมนิกาย (๓) สังยุตตนิกาย

(๔) อังคุตตรนิกาย (๕) ขุททกนิกาย สังยุตตนิกายรวมอยู่ในพระไตรปิฎก ๕ เล่ม คือ เล่มที่ ๑๕-๑๙

ความหมายของสังยุตตนิกาย

คำว่า “นิกาย” แปลว่า หมวด หรือ หมู่ หมายถึงหมวดหรือหมู่พระสูตร

คำว่า “สังยุตต” แปลว่า ประกอบ รวบรวมหรือประมวล หมายถึง ประมวลพระสูตรที่มีเนื้อหาสาระอย่างเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกัน มารวมไว้เป็นหมวดเดียวกัน (สํยุชฺชนฺตีติ เอตฺถ สุตฺตวคฺคาติ สํยุตฺตํ.; สํยุตฺตนฺติ สโยเคติ จ อตฺถโต เอกํ.

เกสํ สํยุตฺตํ ? สุตฺตวคฺคานํ. สํ.ฏีกา. ๑/๕/๑๕) คำว่า สังยุตตนิกาย จึงแปลว่า หมวดประมวลเนื้อหาสาระหรือหมวดประมวลเรื่อง

การจัดแบ่งหมวดหมู่ในสังยุตตนิกาย

การจัดแบ่งหมวดหมู่ในสังยุตตนิกาย มีลักษณะพิเศษไม่เหมือนในนิกายอื่น ๆ สามารถแบ่งตามลำดับขั้นตอนเป็น ๓ อันดับดังนี้

อันดับที่ ๑ จัดแบ่งเป็นวรรค

ในการจัดแบ่งหมวดหมู่ในสังยุตตนิกาย อันดับแรกท่านประมวลพระสูตรที่มีเนื้อหาสาระอย่างเดียวกันหรือเกี่ยวข้องกันมารวมกลุ่มกันเป็น ๕ กลุ่ม มีจำนวน ๒,๗๕๒ สูตร (อรรถกถาพระวินัยกล่าวว่า มี ๗,๗๖๒ สูตร : วิ.อ. ๑/๑๗) เรียกชื่อกลุ่มพระสูตรแต่ละกลุ่มว่า วรรค แต่ละวรรคมีชื่อนำหน้าตามลักษณะสำคัญของพระสูตรกลุ่มนั้น ๆ ดังนี้

๑. กลุ่มพระสูตรที่มีรูปแบบเป็นคาถาประพันธ์ เรียกว่า สคาถวรรค มีจำนวน ๒๗๑ สูตร

๒. กลุ่มพระสูตรที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับธรรมที่เป็นต้นเหตุแห่งการเกิดและการดับแห่งทุกข์ คือ ปฏิจจสมุปบาท เรียกว่า นิทานวรรค มีจำนวน ๓๓๗ สูตร

๓. กลุ่มพระสูตรที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับขันธ์ ๕ เรียกว่า ขันธวารวรรค มีจำนวน ๗๑๖ สูตร

๔. กลุ่มพระสูตรที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับอายตนะ ๖ เรียกว่า สฬายตนวรรค มีจำนวน ๔๒๐ สูตร

๕. กลุ่มพระสูตรที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับธรรมหมวดใหญ่ คือ โพธิปักขิย-ธรรม ๓๗ ประการ และหมวดธรรมที่เกี่ยวข้อง เรียกว่า มหาวารวรรค มีจำนวน ๑,๐๐๘ สูตร

อันดับที่ ๒ จัดแบ่งเป็นสังยุต

ในแต่ละวรรคท่านจัดแบ่งหมวดหมู่พระสูตรอีกชั้นหนึ่ง โดยประมวลเฉพาะพระสูตรที่มีเนื้อหาประเภทเดียวกันมารวมเข้าเป็นเรื่อง ๆ เรียกว่า สังยุต เช่น

ในสคาถวรรค ประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับเทวดา เรียกว่า เทวตาสังยุต

ในนิทานวรรค ประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับธรรมที่เป็นต้นเหตุแห่งการเกิดและ การดับแห่งทุกข์ คือ ปฏิจจสมุปบาท เรียกว่า นิทานสังยุต

ในขันธวารวรรค ประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับขันธ์ ๕ เรียกว่า ขันธสังยุต

ในสฬายตนวรรค ประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับอายตนะ ๖ เรียกว่า สฬายตน- สังยุต

ในมหาวารวรรค ประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับอริยมรรคมีองค์ ๘ เรียกว่า มัคคสังยุต

อันดับที่ ๓ จัดแบ่งสังยุตเป็นแบบต่าง ๆ

ในสังยุตทั้ง ๕๖ สังยุตนั้น ท่านยังจัดแบ่งเป็นแบบต่าง ๆ อีก ๓ แบบ คือ

แบบที่ ๑ แบ่งสังยุตออกเป็นปัณณาสก์ คือ หมวด ๕๐ สูตร แล้ว แบ่งปัณณาสก์ออกเป็นวรรค

แบบที่ ๒ แบ่งสังยุตออกเป็นวรรค โดยไม่แบ่งออกเป็นปัณณาสก์

แบบที่ ๓ ไม่มีการแบ่งเป็นปัณณาสก์หรือเป็นวรรค

คัมภีร์สังยุตตนิกาย

สังยุตตนิกายซึ่งแบ่งเป็น ๕ วรรคนั้น จัดเป็นพระไตรปิฎก ๕ เล่ม คือ เล่มที่ ๑๕-๑๙ โดยจัดแบ่งดังนี้

๑. สคาถวรรค จัดเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕

๒. นิทานวรรค จัดเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๖

๓. ขันธวารวรรค จัดเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๗

๔. สฬายตนวรรค จัดเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘

๕. มหาวารวรรค จัดเป็นพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๙

แนะนำเล่มที่ ๑๕

เพื่อช่วยให้เข้าใจประเด็นสำคัญของพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย เล่มที่ ๑๕ ว่าด้วยสคาถวรรค ซึ่งมีพระสูตรทั้งหมด ๒๗๑ สูตรได้ดีขึ้น จึงขอแนะนำ สาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๕ คือ สังยุตตนิกาย สคาถวรรค จัดเป็นเล่มที่ ๑ ของสังยุตตนิกายว่าด้วยพระสูตรที่มีคาถา คำว่า คาถา คือ ระเบียบคำที่เป็นประเภทร้อยกรองล้วน เป็นบทกวี ที่มีกฎเกณฑ์ มีความไพเราะ ลึกซึ้ง เป็นรูปแบบอย่างหนึ่ง ในรูปแบบ ๙ อย่าง แห่งนวังคสัตถุศาสน์ (คำสั่งสอนของ

พระศาสดามีองค์ ๙) ในสังยุตตนิกาย สคาถวรรค มีพระสูตรที่มีคาถาปรากฏอยู่ทุกสูตร ฉะนั้น พระธรรมสังคีติกาจารย์จึงได้ตั้งชื่อว่า สคาถวรรค แปลว่า

หมวดว่าด้วยพระสูตรที่มีคาถา มีทั้งหมด ๒๗๑ สูตร

การจัดแบ่งหมวดหมู่ในสคาถวรรค

ก. แบ่งเป็นสังยุต

พระสูตร ๒๗๑ สูตรในสคาถวรรค จัดแบ่งเป็นสังยุตได้ ๑๑ สังยุต คือ

๑. เทวตาสังยุต มี ๘๑ สูตร ๒. เทวปุตตสังยุต มี ๓๐ สูตร

๓. โกสลสังยุต มี ๒๕ สูตร ๔. มารสังยุต มี ๒๕ สูตร

๕. ภิกขุนีสังยุต มี ๑๐ สูตร ๖. พรหมสังยุต มี ๑๕ สูตร

๗. พราหมณสังยุต มี ๒๒ สูตร ๘. วังคีสสังยุต มี ๑๒ สูตร

๙. วนสังยุต มี ๑๔ สูตร ๑๐. ยักขสังยุต มี ๑๒ สูตร

๑๑. สักกสังยุต มี ๒๕ สูตร

ข. แบ่งสังยุตเป็นแบบต่าง ๆ

ในสังยุตเหล่านี้ยังมีการแบ่งเป็นแบบต่าง ๆ อีก ๒ แบบ คือ

แบบที่ ๑ เทวตาสังยุต เทวปุตตสังยุต โกสลสังยุต มารสังยุต พรหมสังยุต พราหมณสังยุต และสักกสังยุต รวม ๗

สังยุต แบ่งเป็นวรรค

แบบที่ ๒ ภิกขุนีสังยุต วังคีสสังยุต วนสังยุต และยักขสังยุต รวม ๔ สังยุต ไม่แบ่งเป็นวรรค

แนะนำแต่ละสังยุต

๑. เทวตาสังยุต

เทวตาสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องเทวดา หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับการถามปัญหาหรือการสนทนาธรรมของเทวดา เช่น การสนทนาธรรมระหว่างเทวดากับพระผู้มีพระภาค จัดแบ่งเป็นวรรคได้ ๘ วรรค คือ นฬวรรค (หมวดว่าด้วยต้นอ้อ) นันทนวรรค (หมวดว่าด้วยสวนนันทนวัน) สัตติวรรค (หมวดว่าด้วยหอก) สตุลลปกายิกวรรค (หมวดว่าด้วยพวกเทวดาสตุลลปกายิกา) อาทิตต-วรรค (หมวดว่าด้วยสิ่งที่เป็นของร้อน) ชราวรรค (หมวดว่าด้วยชรา) อัทธวรรค (หมวดว่าด้วยสิ่งครอบงำ) และฆัตวาวรรค (หมวดว่าด้วยการฆ่า) แต่ละวรรคมี ๑๐ สูตรบ้าง เกินกว่านี้บ้าง รวมทั้งหมด ๘๑ สูตร

ชื่อวรรคแต่ละวรรคตั้งตามชื่อพระสูตร เช่น นันทนวรรค ตั้งตามชื่อนันทน-สูตร หรือตั้งตามสาระสำคัญในพระสูตร เช่น นฬวรรค ตั้งตามสาระสำคัญของพระสูตรที่ ๑๐ ส่วนชื่อพระสูตรแต่ละสูตร ตั้งตามชื่อบุคคลคือเทวดาที่เข้ามาถามปัญหา หรือสนทนาธรรม หรือตั้งตามสาระสำคัญในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงเทวดาที่เข้ามาทูลถาม ปัญหาหรือสนทนาธรรมกับพระผู้มีพระภาคก็มี กับพระสาวกก็มี บางสูตรพระผู้มีพระภาคทรงยกเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดาขึ้นมาแสดงให้ภิกษุฟังก็มี ในที่นี้ขอแสดงตัวอย่าง เนื้อความของพระสูตรบางสูตร เช่น

เทวดาทูลถามว่า
บุคคลให้อะไร ชื่อว่าให้กำลัง
ให้อะไร ชื่อว่าให้วรรณะ
ให้อะไร ชื่อว่าให้ความสุข
ให้อะไร ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ข้าพระองค์ ขอทูลถามพระองค์
ขอพระองค์ได้โปรดตรัสบอกแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุคคลให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง
ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ
ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข
ให้ประทีป ชื่อว่าให้จักษุ
และผู้ให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
ส่วนผู้ที่พร่ำสอนธรรม ชื่อว่าให้อมตะ
(๔๒/๕๘)

เทวดากล่าวว่า
ความรักเสมอด้วยบุตรไม่มี
ทรัพย์เสมอด้วยโคไม่มี
แสงสว่างเสมอด้วยดวงอาทิตย์ไม่มี
แหล่งน้ำทั้งหลายมีสมุทรเป็นยอดเยี่ยม
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ความรักเสมอด้วยตนไม่มี
ทรัพย์เสมอด้วยข้าวเปลือกไม่มี
แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี
ฝนจัดเป็นแหล่งน้ำอันยอดเยี่ยม
(๑๓/๑๓)

๒. เทวปุตตสังยุต

เทวปุตตสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องเทพบุตร หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับการถามปัญหาหรือการสนทนาธรรมของเทพบุตร เช่น การสนทนาธรรม

ระหว่างเทพบุตรกับพระผู้มีพระภาค จัดแบ่งเป็นวรรคได้ ๓ วรรค คือ ปฐมวรรค (หมวดที่ ๑) อนาถปิณฑิกวรรค (หมวดว่าด้วยอนาถบิณฑิกเทพบุตร) และนานา-ติตถิยวรรค (หมวดว่าด้วยเทพบุตรผู้เป็นสาวกของเดียรถีย์ต่าง ๆ) แต่ละวรรคมีพระสูตรวรรคละ ๑๐ สูตร รวมทั้งหมด ๓๐ สูตร

ชื่อวรรคแต่ละวรรคตั้งตามลำดับวรรค เช่น ปฐมวรรค ตั้งตามลำดับวรรคที่ ๑ หรือตั้งตามชื่อพระสูตร เช่น อนาถปิณฑิกวรรค ตั้งตามชื่อพระสูตรที่ ๑๐ ส่วนชื่อ พระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อบุคคลที่ปรากฏในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงเทพบุตรเข้ามาทูลถาม ปัญหาหรือสนทนาธรรมกับพระผู้มีพระภาคก็มี กับพระสาวกก็มี ในที่นี้ขอแสดงตัวอย่างเนื้อความของพระสูตรบางสูตร เช่น

เทวดาทูลถามว่า
บุคคลฆ่าอะไรได้จึงอยู่เป็นสุข
ฆ่าอะไรได้จึงไม่เศร้าโศก ข้าแต่พระโคดม
พระองค์ทรงพอพระทัยการฆ่าธรรมอย่างหนึ่งคืออะไร
พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า
บุคคลฆ่าความโกรธได้จึงอยู่เป็นสุข
ฆ่าความโกรธได้จึงไม่เศร้าโศก ท้าววัตรภู
พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญการฆ่าความโกรธ
ซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอดหวาน
เพราะบุคคลฆ่าความโกรธนั้นได้แล้ว จึงไม่เศร้าโศก
(๘๔/๘๘-๘๙)

๓. โกสลสังยุต

โกสลสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศล หมายถึงประมวล

พระสูตรที่เกี่ยวกับการสนทนาธรรมระหว่างพระผู้มีพระภาคกับพระเจ้าปเสนทิโกศล (พระมหากษัตริย์แห่งแคว้นโกศล) จัดแบ่งเป็นวรรคได้ ๓ วรรค คือ ปฐมวรรค (หมวดที่ ๑) ทุติยวรรค (หมวดที่ ๒) และตติยวรรค (หมวดที่ ๓) แต่ละวรรคมีพระสูตร ๕ สูตรบ้าง ๑๐ สูตรบ้าง รวมทั้งหมด ๒๕ สูตร

ชื่อวรรคแต่ละวรรคตั้งตามลำดับวรรคที่มีอยู่ในสังยุตนี้ ส่วนชื่อพระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อบุคคลหรือสาระสำคัญในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงพระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จเข้าไปทูลถามปัญหาหรือสนทนาธรรมกับพระผู้มีพระภาค เช่น เรื่องการยืนยันการตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระผู้มีพระภาค โดยพระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า ศาสดาเจ้าลัทธิที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ๖ ท่าน ที่รู้จักกันในนามว่า ครูทั้ง ๖ คือ ครูปูรณะ กัสสปะ ครูมักขลิ โคสาล ครูนิครนถ์ นาฏบุตร ครูสัญชัย

เวลัฏฐบุตร ครูปกุธะ กัจจายนะ และครูอชิตะ เกสกัมพล ศาสดาเหล่านี้ล้วน

ไม่กล้ายืนยันการตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ส่วนพระผู้มีพระภาคยังทรงเป็นหนุ่มและบวชใหม่ ทำไมจึงกล้ายืนยันการตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ พระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดงสิ่งที่ไม่ควรดูหมิ่น ๔ อย่าง คือ กษัตริย์ งู ไฟ และภิกษุทำให้ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงเลื่อมใส

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพระเจ้าปเสนทิโกศล เช่น

- เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลตระเตรียมการบูชามหายัญ
- เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงแสร้งทำการนอบน้อมต่อราชบุรุษที่

พระองค์รับสั่งให้ปลอมตัวเป็นชฎิล นิครนถ์ อเจลก เอกสาฎก และปริพาชก แล้วกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่าท่านเหล่านั้นเป็น

พระอรหันต์ แต่พระผู้มีพระภาคทรงรู้ทัน

- เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลกับพระราชาหลายพระองค์สนทนาถึงยอด แห่งกาม
- เรื่องพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงทำสงครามกับพระเจ้าอชาตศัตรู ฯลฯ

๔. มารสังยุต

มารสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องมาร หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับการ โต้ตอบระหว่างมารกับพระผู้มีพระภาค จัดแบ่งเป็นวรรคได้ ๓ วรรค เช่นเดียวกับ โกสลสังยุต แต่ละวรรคมีพระสูตร ๕ สูตรบ้าง ๑๐ สูตรบ้าง รวมทั้งหมด ๒๕ สูตร

ชื่อวรรคแต่ละวรรคตั้งตามลำดับวรรคที่มีอยู่ในสังยุตนี้ ส่วนชื่อพระสูตรแต่ละสูตร ตั้งตามชื่อบุคคลหรือสาระสำคัญในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงมารเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเพื่อโต้ตอบวาทะกับพระผู้มีพระภาคบ้าง แปลงกายเป็นรูปต่าง ๆ เช่น เป็นพญาช้างใหญ่ เป็นพญางู เข้าไปหาพระผู้มีพระภาคเพื่อให้พระองค์ทรงเกิดความกลัวบ้าง

บางครั้งมารก็เข้ามาอัญเชิญพระผู้มีพระภาคให้เสวยราชสมบัติ แต่บางครั้งก็พยายามเข้าไปซ้ำเติมความทุกข์ให้พระผู้มีพระภาค เช่น

เมื่อคราวที่พระเทวทัตกลิ้งก้อนหินเพื่อปลงพระชนม์พระผู้มีพระภาคทำให้สะเก็ดหินกระทบพระบาทจนห้อพระโลหิต พระองค์ทรงเสวยทุกขเวทนาหนัก พระองค์รับสั่งให้ปูผ้าสังฆาฏิเป็น ๔ ชั้นแล้วทรงสำเร็จสีหไสยา มีพระสติสัมปชัญญะ ขณะนั้น มารได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามด้วยคาถาว่า

ท่านนอนหลับด้วยความซึมเซา

หรือมัวเมาคิดกาพย์กลอนอะไรอยู่

ประโยชน์ของท่านมีไม่มาก

ท่านอยู่ ณ ที่นอนที่นั่งอันสงัดแต่ผู้เดียว

ตั้งหน้าแต่จะหลับ ทำไมท่านยังหลับอยู่เล่า

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

เราไม่ได้นอนด้วยความซึมเซา

ทั้งมิได้มัวเมาคิดกาพย์กลอนอะไรอยู่หรอก

เราบรรลุประโยชน์แล้ว ปราศจากความเศร้าโศก

อยู่ ณ ที่นอนที่นั่งอันสงัดแต่ผู้เดียว

นอนคำนึงถึงสัตว์ทั้งปวงด้วยความเอ็นดู

มารเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคเพื่อกระทำการต่าง ๆ หลายครั้ง แต่พระผู้มีพระภาคทรงรู้ทันและสามารถกำจัดมารได้ทุกครั้ง

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงธิดามาร ๓ นาง เนรมิตกายเป็นหญิงสาวสวยลักษณะ ต่าง ๆ เช่น สาววัยรุ่น หญิงกลางคน หญิงแก่ เข้าไปยั่วยวนพระผู้มีพระภาคให้เกิดราคะ แต่พระองค์มิได้ทรงสนพระทัยเลยและขับไล่ธิดามารให้หลีกไป

๕. ภิกขุนีสังยุต

ภิกขุนีสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องภิกษุณี หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับ การโต้ตอบระหว่างมารกับภิกษุณี ไม่จัดแบ่งเป็นวรรค มีพระสูตรทั้งหมด ๑๐ สูตร ชื่อพระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อบุคคลคือภิกษุณี ๑๐ องค์ ได้แก่ อาฬวิกาภิกษุณี โสมาภิกษุณี กีสาโคตมีภิกษุณี วิชยาภิกษุณี อุบลวรรณาภิกษุณี จาลาภิกษุณี อุปจาลาภิกษุณี สีสุปจาลาภิกษุณี เสลาภิกษุณี และวชิราภิกษุณี

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงมารต้องการให้ภิกษุณี เกิดความกลัว จึงเข้าไปกล่าววาทะต่าง ๆ แก่ภิกษุณีเหล่านั้น แต่ภิกษุณีรู้เท่าทันและโต้ตอบวาทะกับมาร มารเสียใจแล้วหายตัวไป

๖. พรหมสังยุต

พรหมสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องพรหม หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับพรหมเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคและเข้าพบพระสาวก จัดแบ่งเป็นวรรคได้ ๒ วรรค คือ ปฐมวรรค มีพระสูตร ๑๐ สูตร และทุติยวรรค มีพระสูตร ๕ สูตร รวม

ทั้งหมด ๑๕ สูตร

ชื่อวรรคแต่ละวรรคตั้งตามลำดับวรรคที่มีอยู่ในสังยุตนี้ ส่วนชื่อพระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อบุคคลคือพรหม และตั้งตามสาระสำคัญในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงพรหมเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคหรือเข้าพบพระสาวกเพื่อสนทนาธรรมกันบ้าง เข้าเฝ้าในโอกาสต่าง ๆ เช่น สมัยเป็นที่เสด็จดับขันธปรินิพพานบ้าง

๗. พราหมณสังยุต

พราหมณสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องพราหมณ์ หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับการสนทนาธรรมระหว่างพราหมณ์กับพระผู้มีพระภาค จัดแบ่งเป็นวรรคได้ ๒ วรรค คือ อรหันตวรรค (หมวดว่าด้วยพระอรหันต์) มีพระสูตร ๑๐ สูตร และ อุปาสกวรรค (หมวดว่าด้วยอุบาสก) มีพระสูตร ๑๒ สูตร รวมทั้งหมด ๒๒ สูตร

ชื่อวรรคแต่ละวรรคตั้งตามประเภทบุคคล ส่วนชื่อพระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อ บุคคลที่ปรากฏในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเพื่อสนทนาธรรมบ้าง เพื่อทูลถามปัญหาบ้าง หลังจากสนทนาและถามปัญหาแล้วต่างก็เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแล้วออกบวช จนบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ก็มี แสดงตนเป็นอุบาสกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งจนตลอดชีวิตก็มี

๘. วังคีสสังยุต

วังคีสสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องพระวังคีสะ หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับพระวังคีสะสนทนาธรรมกับพระผู้มีพระภาคบ้าง กับเพื่อนพรหมจารีบ้าง ไม่จัดแบ่งเป็นวรรค มีพระสูตรทั้งหมด ๑๒ สูตร ชื่อพระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อบุคคลที่ปรากฏในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงเรื่องราวของท่าน

พระวังคีสะซึ่งเป็นกวี ตั้งแต่ท่านออกบวชในพระพุทธศาสนา ชอบแต่งกาพย์กลอนและกล่าวคาถาในโอกาสต่าง ๆ จนถึงเป็นพระอรหันต์ บรรลุวิชชา ๓ และอภิญญา ๖

๙. วนสังยุต

วนสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องป่า หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับภิกษุผู้อยู่ในป่า ไม่จัดแบ่งเป็นวรรค มีพระสูตรทั้งหมด ๑๔ สูตร ชื่อพระสูตรแต่ละสูตร ตั้งตามชื่อบุคคลหรือสาระสำคัญในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงเรื่องราวระหว่างเทวดากับภิกษุผู้พำนักอยู่ในราวป่า เช่น ขณะที่ภิกษุอยู่ในป่าและเผลอสติ เทวดาได้เข้ามาหาเพื่อคอยเตือนสติภิกษุด้วยความหวังดี บางครั้งเมื่อภิกษุออกจากป่าจาริกไปที่อื่น เทวดาก็เกิดความอาลัยคร่ำครวญถึง เทวดาบางองค์ก็เข้ามาชักชวนให้ภิกษุอธิษฐานจิต ให้ไปเกิดในสวรรค์เพื่อจะได้มีความสุข

๑๐. ยักขสังยุต

ยักขสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องยักษ์ หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับยักษ์เข้าไปสนทนาธรรมกับพระผู้มีพระภาค ไม่จัดแบ่งเป็นวรรค มีทั้งหมด ๑๒ สูตร ชื่อพระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อบุคคลคือยักษ์ที่ปรากฏในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับยักษ์ ยักษิณี รวมทั้งลูกยักษ์ เช่น ยักษ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเพื่อฟังธรรม เพื่อสนทนาธรรม เพื่อทูลถามปัญหา ยักษ์เข้าสิงสามเณร ยักษ์ที่มีชื่อเสียงมากคือ อาฬวกยักษ์จับพระราชาผู้ครองเมืองอาฬวี พระราชาจึงขอชีวิต โดยทำข้อตกลงว่าจะส่งมนุษย์ไปเป็นอาหารแล้วทำตามข้อตกลงนั้น ทำให้ชาวเมืองอาฬวีเดือดร้อนเป็นอย่างมาก พระผู้มีพระภาคซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ในเขตเมืองอาฬวี ทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณต่อสรรพสัตว์ เสด็จไปทรมานจนอาฬวกยักษ์เลื่อมใสและยกเลิกข้อตกลงที่ทำไว้กับพระราชา ทำให้ชาวเมืองอาฬวีมีความสุขสวัสดีและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

๑๑. สักกสังยุต

สักกสังยุต แปลว่า ประมวลเรื่องท้าวสักกะ หมายถึงประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับท้าวสักกะจอมเทพ จัดแบ่งเป็น ๓ วรรค คือ ปฐมวรรค ทุติยวรรค และ ตติยวรรค แต่ละวรรคมีพระสูตร ๕ สูตรบ้าง ๑๐ สูตรบ้าง รวมทั้งหมด ๒๕ สูตร

ชื่อวรรคตั้งตามลำดับของวรรคที่มีอยู่ในสังยุตนี้ ส่วนชื่อพระสูตรแต่ละสูตรตั้งตามชื่อบุคคลคือเทพและอสูร หรือตั้งตามสาระสำคัญในพระสูตรนั้น ๆ

ใจความสำคัญของพระสูตรต่าง ๆ ในสังยุตนี้ กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับท้าวสักกะจอมเทพ เช่น การทำสงครามระหว่างท้าวสักกะจอมเทพกับท้าวเวปจิตติ

จอมอสูร การแข่งขันคำสุภาษิตระหว่างเทพกับอสูร คุณธรรมที่ทำให้เกิดเป็นท้าวสักกะ คือ วัตตบท ๗ ประการ รวมถึงเรื่องท้าวสักกะเข้าไปสนทนาธรรมกับพระผู้มีพระภาค บางสูตรกล่าวถึงพระผู้มีพระภาคตรัสสอนภิกษุ โดยทรงยกเรื่องราวของท้าวสักกะเป็นตัวอย่าง เช่น ในธชัคคสูตร ท้าวสักกะจอมเทพตรัสบอกเทวดาว่า ในเวลาทำสงคราม ถ้าเกิดความกลัวให้มองดูยอดธงของพระองค์ หรือของท้าวมหาราชทั้ง ๔ องค์ ความกลัวก็จะหายไป พระผู้มีพระภาคทรงยกเรื่องนี้มาเป็นตัวอย่างแล้วทรงสอนภิกษุว่า ในเวลาปฏิบัติธรรม ถ้าเกิดความกลัวให้ระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ความกลัวก็จะหายไป

ข้อสังเกต

๑. เมื่อมองภาพรวมของสังยุตตนิกาย สคาถวรรค จะเห็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งที่ไม่เหมือนกับวรรคอื่น ๆ ของสังยุตตนิกาย นั่นคือ การจัดหมวดหมู่พระสูตรเข้าเป็น วรรค โดยไม่ถือเอาเนื้อหาสาระของพระสูตรเป็นเกณฑ์ แต่ถือเอารูปแบบของพระสูตรที่เป็นคาถาประพันธ์เป็นเกณฑ์ สังยุตตนิกายเล่มนี้จึงมีรูป

ลักษณ์ต่างกับสังยุตตนิกายเล่มอื่น

๒. เนื้อหาของแต่ละสูตรในสคาถวรรค เป็นบทธรรมสั้น ๆ แต่มีความหมายลึกซึ้ง บางบทใช้เป็นบทตั้งในการรจนาคัมภีร์หลัก เช่น วิสุทธิมรรค คือ ชฏาสูตร (ข้อ ๒๓ หน้า ๒๖-๒๗) ที่ว่า

เทวดาทูลถามว่า

อนฺโตชฏา พหิชฏา ชฏาย ชฏิตา ปชา

ตํ ตํ โคตม ปุจฺฉามิ โก อิมํ วิชฏเย ชฏํ.

หมู่สัตว์ยุ่งทั้งภายใน ยุ่งทั้งภายนอก

ถูกความยุ่งพาให้นุงนังแล้ว ข้าแต่พระโคดม

เพราะฉะนั้น ข้าพระองค์ขอทูลถามพระองค์ว่า

ใครพึงแก้ความยุ่งนี้ได้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

สีเล ปติฏฺฐาย นโร สปญฺโญ□ จิตฺตํ ปญฺญญฺจ ภาวยํ

อาตาปี นิปโก ภิกฺขุ โส อิมํ วิชฏเย ชฏํ.

นรชนผู้มีปัญญา เห็นภัยในสังสารวัฏ

ดำรงอยู่ในศีลแล้ว เจริญจิตและปัญญา

มีความเพียร มีปัญญาเครื่องบริหาร

นั้นพึงแก้ความยุ่งนี้ได้

นอกจากนี้ สคาถวรรคยังมีสาระสำคัญที่น่าศึกษาอีกหลายประการ ขอเชิญอ่านโดยละเอียดต่อไป